

УДК 336.71

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Далгич Каріна В'ячеславівна,
аспірант
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: k.grabarchuk@gmail.com

Анотація. Розглянуто і проаналізовано теоретичні засади інституційного розвитку банківської системи України, сучасний стан розвитку банківської системи України в інституційному аспекті, виокремлено основні характеристики інституційної структури банківської системи України, окреслено необхідні інституційні зміни задля сталого розвитку банківської системи та економіки України.

Ключові слова: інститут, банківська система, інституційний розвиток, інституційне середовище, конкурентоспроможність.

Формул: 0; рис.: 3, табл.: 0, бібл.: 26.

INSTITUTIONAL DEVELOPMENT OF THE BANKING SYSTEM IN THE CONTEXT OF IMPROVING ITS COMPETITIVENESS

Dalgic Karina,
Postgraduate Student
of SHEI «Banking University»
e-mail: k.grabarchuk@gmail.com

Abstract. A topical issue is to improve the institutional development of the banking system and create a favorable institutional environment in the banking market for the banking system of Ukraine for realization its potential in terms of stimulating innovation, improving the performance of individual institutions or expanding their functions, creating a fundamentally new institutions in the banking sector, increasing its competitiveness and promoting economic development.

Restoring confidence in the banking system, improving the system of guaranteeing deposits, increasing the transparency of banking institutions will improve the institutional environment of the banking sector of Ukraine. Improved institutional environment will enable to create new institutions in the institutional structure of the banking system and will promote the necessary institutional changes for improving the competitiveness of the banking system of Ukraine and promoting economic recovery of the country. These changes should be: creation of Credit Bureaus, the Bureau of Economic Information and Institute of Banking arbitrator according to the experience of the EU countries, creation of cooperative, specialized and regional banks, reforming of the National Bank of Ukraine and enhancing its independence.

Keywords: institute, banking system, institutional development, institutional environment, competitiveness.

Formulas: 0; fig.: 3; tabl.: 0; bibl.: 26.

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ В КОНТЕКСТЕ ПОВЫШЕНИЯ ЕЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ

Далгич Карина Вячеславовна,
аспірант
ГБУЗ «Університет банковского дела»
e-mail: k.grabarchuk@gmail.com

Аннотация. Рассмотрены и проанализированы теоретические основы институционального развития банковской системы Украины, современное состояние банковской системы Украины в институциональном аспекте, выделены основные характеристики институциональной структуры банковской системы Украины, определены необходимые институциональные изменения для устойчивого развития банковской системы и экономики Украины.

Ключевые слова: институт, банковская система, институциональное развитие, институциональная среда, конкурентоспособность.

Формул: 0; рис.: 3; табл.: 0; библи.: 26.

Вступ. У сучасних умовах розвиток банківської системи України є каталізатором розвитку національної економіки, адже діяльність інститутів банківського сектору зумовлює перерозподіл фінансових ресурсів та створює умови для стимулювання інвестицій. У зв'язку з цим особливого значення набуває інституційний розвиток банківської системи, а також формування сприятливого інституційного середовища на ринку банківських послуг, що дозволить підвищити конкурентоспроможність банківської системи. Однак через відсутність ефективного інституційного розвитку, позитивних змін в інституційній системі банківська система України не може реалізувати свій потенціал у частині стимулювання впровадження інновацій, поліпшення діяльності окремих інститутів чи розширення їхніх функцій, створення принципово нових інститутів банківського сектору, що підвищило б його конкурентоспроможність і сприяло економічному розвитку країни.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Останнім часом інституційна теорія активно використовується у сфері економіки. Основи її методології закладені у працях Т. Веблена, Дж. Кларка, Дж. Коммонса, В. Мітчелла. Значно пізніше виник неінституціоналізм, методологія якого була розроблена А. Алчіаном, О. Вільямсоном, Г. Демсецем, Р. Коузом, Д. Нортон, Е. Фуруботном і Р. Ріхтером. В останні роки суттєво активізувався науковий пошук у сфері інституційних аспектів як вітчизняними вченими, такими, як: В. П. Решетило, Г. Т. Карчева, Ю. М. Коваленко, В. І. Мельниченко, Г. Скворцова, В. Смагін, С. Г. Турчина, так і іноземними (це, зокрема, В. В. Вольчик, А. В. Бабікова, Н. Є. Бровкіна, В. В. Сілін).

Мета статті полягає в узагальненні теоретичних засад і розробленні практичних рекомендацій з інституційного розвитку банківського сектору економіки України. Задля досягнення поставленої мети були визначені такі цілі:

- узагальнити уявлення про інституційний розвиток банківського сектору України;
- виділити особливості інституційної структури та основні тенденції інституційного розвитку сучасної банківської системи України;
- запропонувати основні напрями розвитку банківської системи України в інституційному аспекті з урахуванням результатів проведеного аналізу.

Результати дослідження. Зазначимо, що наукова література містить досить широке і неоднозначне трактування терміна «розвиток» [1–3]. Так, філософи розглядають процес розвитку як особливу форму руху, що є безперервним процесом і характеризується зміною кількості, структури та якості. Інші джерела виділяють головні властивості розвитку – незворотність, спрямованість, закономірність і унікальність процесу змін відкритої системи у просторі і в часі.

Базуючись на трактуванні терміна «розвиток», можна визначити «розвиток банківської системи» як прогресивні, незворотні, закономірні, спрямовані на розв'язання протиріч між системою і зовнішнім середовищем або всередині системи кількісні, структурні та якісні зміни відповідно до встановленої мети, які приводять до досягнення якісно нового стану (власливості) системи та отримання позитивного економічного ефекту.

Розвиток пов'язаний із прогресом, для якого характерним є перехід до більш досконалого стану банківської системи, що виявляється у високому рівні її організації, розширенні адаптаційних можливостей до навколишнього середовища, збільшенні еволюційних можливостей, більш досконалії структурі та відповідності структури функціям, що виконуються, зниженні ризиків та підвищенні її ефективності, конкурентоспроможності і стабільності [4, с. 172].

Досягнення позитивних результатів у розвитку банківської системи в інституційному аспекті насамперед залежить від сформованої інституційної системи і можливості ефективного функціонування її основних елементів – інститутів. Отже, тут доречним буде розгляд понять «інститут», «інституційна система», які в науці не завжди трактуються однозначно, а також близьких до них понять «інституційна структура» та «інституційне середовище».

Є багато визначень поняття «інститут» (від англ. *to institute* – установлювати, засновувати). Економісти запозичили це поняття із соціальних наук, зокрема із соціології. Інститутом у соціології називають сукупність ролей і статусів, призначених для задоволення певної потреби. Дефініції інституту можна також знайти в роботах із політичної філософії та соціальної психології. В економічній теорії поняття «інститут» набуває нових відтінків і найбільш часто трактується як правила, дії, механізми, об'єкти, які вважаються нормальними в певному суспільстві і широко використовуються з огляду на зручність, звички, що склалися, практики поведінки, вживання або обов'язковості застосування (наприклад, податкове законодавство).

У науковій літературі виділяють три види інститутів.

1. Інститути, що пов'язані із суспільними відносинами та існують виключно в діяльності і через діяльність людей.

2. Інститути являють собою певні рамки, що обмежують і впорядковують взаємодію людей. Вони дозволяють організувати громадські відносини.

3. Інститути реалізують зв'язки, полегшують взаємодію. При цьому інститути не мають фізичного сенсу, проте в реальному житті вони проявляються в певних формах.

Ураховуючи викладене, у банківській системі можна виділити формальні і неформальні інститути (рис. 1). Формальні інститути включають *формальні інститути-правила* (закони, звичаї, традиції, досягнуті угоди, контракти тощо) та *інститути-установи*

(регуляторні органи – Національний банк України, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, саморегульовані організації), банки, філії іноземних банків, банківські групи тощо. При цьому «інститути-пра-

вила» часто розглядають як «інституції» (від лат. *institutio*) – «настанова, пояснення чогось» і означають, насамперед, особливості управління, механізми, дії правових норм у будь-якій галузі суспільних відносин.

Рис. 1. Класифікація інститутів банківської системи

Примітка. Розроблено за [6, с. 47]

Дослідження «інституцій» як економічної категорії показало, що єдиного підходу до її визначення та класифікації не існує. В економічній літературі найчастіше інституції розглядають у таких значеннях:

- 1) інституції як правила, стійкі норми;
- 2) інституції як стандарти поведінки;
- 3) інституції як звичаї, традиції;
- 4) інституції як стереотипи мислення;
- 5) інституції як соціальні відносини;
- 6) інституції як закони та організації (установи), що контролюють певні соціальні відносини;
- 7) інституції як механізм урегулювання конфліктів між економічними суб'єктами;
- 8) інституції як законопримусовий механізм;
- 9) інституції як рівновага у стандартній координаційній грі, що повторюється [5, с. 6].

Таким чином, можна зробити висновок, що поняття «інститути-організації» та «інституції» не слід ототожнювати. Множини визначених інститутів і взаємозв'язків між ними створюють «інституційну систему», «інституційне середовище» та «інституційну структуру».

Хоч інституційна теорія швидко розвивається, у наукових роботах здебільшого йдеться про окремі інститути. Аналізові цілісних інституційних систем, їх взаємодії з економічною і політичною системами в економічній літературі поки що не приділяється належної уваги. Деякі автори лише фрагментарно висловлюють своє бачення проблеми [7, с. 17–18]. Так, Д. Норт говорить про сукупність інститутів у суспільстві, які є свого роду каркасом, конструкцією, що об'єднує елементи економічної системи в єдине ціле. І хоча Д. Норт не використовує термін «інституційна система», по суті, йдеться про системний підхід до дослідження інститутів.

На нашу думку, В. Решетило надав досить повне визначення інституційної системи, характеризуючи її як динамічну систему кооперативних когерентних взаємодій інституційних структур, економічних, політичних і адміністративних організацій та установ, об'єднаних єдиною місією (загальною метою), взаємо-

дії яких здатні породжувати позитивні синергетичні ефекти і формувати нову якість системи [7, с. 18].

Іншим важливим поняттям в інституційній теорії є «інституційне середовище». Так, В. Сілін [8] розглядає інституційне середовище як окремий інститут вищого порядку, ніж інститути, що його утворюють, та який має конкретну мету свого функціонування. Такий підхід, очевидно, ґрунтується на тому, що всі формальні інститути поділяються на правила нижчого і вищого порядку. Г. Скворцова [9], у свою чергу, аналізує сутність інституційного середовища у вузькому сенсі як особливості (умови) функціонування бізнесу. Більшість науковців розглядають інституційне середовище як сукупність інституцій, які виконують такі важливі функції: формування умов для фінансової діяльності, визначення поведінки та взаємовідносин у суспільстві, а також підвищення ефективності економіки та якості життя населення [10, с. 26; 11, с. 115; 12, с. 94; 13, с. 100].

Узагальнення наведених у літературі трактувань поняття «інституційне середовище» дозволило сформулювати його визначення як системи формальних і неформальних інституцій (інститутів-правил), що створюють умови, у котрих функціонують інститути-організації.

Характеристику інституційного середовища в контексті його впливу на інституційну систему через основні функції: регуляторну, регламентну, інформаційну, захисну, контрольну, наведено на рис. 2.

Інституційне середовище банківської системи включає неформальні (традиційні) норми, політичні (юридичні) правила, економічні правила. Важливою складовою інституційного середовища є відновлення довіри. На рівень довіри до банків впливають чинники макrorівня, спричинені макроекономічною ситуацією у країні, у тому числі наслідками кризи, і мікрорівня, зумовлені політикою самих банків та специфікою надання банківських послуг [14, с. 38]. Тому слід розробити такі інституції впливу на державно-му рівні і на рівні банків, які б у кінцевому підсумку сприяли підвищенню довіри клієнтів до банківських

інститутів, що стане основою зростання довгострокових депозитів і створить ресурси для кредитуван-

ня суб'єктів господарювання та економічного зростання.

Рис. 2. Складові інституційного середовища банківського сектору

Примітка. Розроблено за [12]

Поліпшенню інституційного середовища сприятиме вдосконалення системи гарантування вкладів населення. При цьому можуть бути запропоновані різні варіанти, зокрема: розширення системи страхування депозитів не тільки фізичних, а й юридичних осіб, зокрема підприємств малого та середнього бізнесу. Також для підвищення ефективності системи страхування банківських вкладів в Україні та мінімізації морального ризику слід розробити механізми стримування морального ризику з боку банкірів і вкладників, а також розробити та впровадити інституції щодо персональної відповідальності керівників банків за порушення стандартів корпоративного управління [15, с. 34].

Інституційний розвиток банківської системи пов'язаний також із підвищенням прозорості діяльності її інститутів та системи загалом. Якщо фінансову (тобто кількісну) інформацію банки розкривають у достатньому обсязі, то частина нефінансової (якісної) інформації, зокрема стратегії управління ризиками і параметри ризиків, концентрація ризиків, оцінка фінансових інструментів, практично не розголошується. Таким чином, Національний банк України у сфері підвищення прозорості банківської системи повинен проводити цілеспрямовану політику щодо внесення інституційних змін і доповнень у нормативні акти, що регулюють банківську діяльність, з метою зобов'язання банків більш повно розкривати інформацію фінансового і нефінансового характеру [16, с. 121].

Доцільним є застосування прикладу Польщі щодо підвищення прозорості банківської системи шляхом створення кредитних бюро і бюро економічної інформації, а також інституту банківського арбітра [17, с. 149–150]. Попри те, що в Україні діє чотири бюро кредитних історій, створених на добровільних засадах банками, страховими, інвестиційними компаніями тощо, вважаємо, що для вдосконалення інституційної системи банківського сектору назріла необхідність

створення єдиного державного органу «Бюро кредитних історій», у рамках якого має бути зібрано досье на всіх позичальників, що визнані винними в судовому порядку в неповерненні кредитних ресурсів банківській системі. Це своєрідна банківська люстрація, притаманна європейській практиці, де відомості про всіх позичальників кредитів від 100 тисяч євро зберігаються в централізованій базі даних. Шахраї мають бути відлучені від банківських ресурсів у майбутньому. Ці заходи мають стати перпоною на шляху безкарного розкрадання банківських ресурсів. До речі, інформаційно-аналітична система «Реєстр позичальників», створена Національним банком України 2001 року, містить неповну інформацію про поганих позичальників, оскільки участь у ній банків є добровільною на договірних засадах.

Зауважимо, що в інституційній структурі банківської системи України взагалі відсутній такий важливий інститут, як «бюро економічної інформації». Подібні структури є в інших державах світу, в тому числі в більшості країн Європейського Союзу [17, с. 149–150].

Також для вирішення суперечливих питань у банківській сфері доцільно створити в Україні інститут банківського арбітра – омбудсмена, уповноваженого розглядати скарги. Від наявності такого інституту вирають усі зацікавлені органи: суди не будуть перервані дрібними справами, а банки збережуть репутацію. При цьому обидві сторони не здійснюють витрат, пов'язаних із судовими процесами. Але лише на конкурентному ринку можна говорити про реальну доцільність створення фінансового омбудсмена, а такий ринок в Україні поки що не сформовано.

В Україні доцільно створити службу фінансового омбудсмена у формі громадської організації, котра б утримувалася за рахунок внесків фінансових установ [18, с. 94–95]. Омбудсмен має також відігравати роль своєрідного компенсатора дефіциту інформації про фінансові продукти, провідника позитивних сигналів

для учасників ринку, особливо населення, надавати роз'яснення клієнтам банків у межах своєї компетенції, але не може замінювати органи регулювання або суди. Створення таких принципово нових інститутів в інституційній структурі банківської системи України дасть змогу підвищити рівень довіри до банківської системи, знизити моральний ризик, поліпшити ефективність законодавчого регулювання, зменшити кількість скарг клієнтів, підвищити ефективність і конкурентоспроможність банківської системи України.

Очевидним є те, що інституційне середовище визначає інституційну структуру (як приклад, для підвищення прозорості банківської системи необхідним є створення нових інститутів), яка забезпечує стійкий розвиток відносин у сфері банківського сектору, їхню ефективну взаємодію з іншими секторами і узгодження інтересів економічних інститутів. Спиримось детальніше на відмінностях інституційного середовища та інституційної структури, хоча їх часто ототожнюють.

Здебільшого, до інституційної структури включають: 1) фінансові інститути (гроші, кредити, податки, ліквідність тощо); 2) інститути-організації, що функціонують у секторі; 3) державу; 4) неформальні інститути загального порядку, діяльність яких спрямована на забезпечення синергетичного ефекту функціонування фінансового сектору як оптимального поєднання інтересів усіх учасників (довіра). На думку В. Смагіна, «інституційну структуру ... становлять інститути, інституційне середовище, ринкові організації» [19, с. 42]. Окремі вчені інституційне середовище розглядають як інституційну систему, що включає певні рівні – формальні правила (правові акти і ділові контракти); неформальні правила (соціальні норми і ділові домовленості); культурні традиції та цінності [20, с. 10].

На нашу думку, не можна ототожнювати поняття «інституційне середовище», «інституційна структура» та «інституційна система», адже вони мають різний зміст. Інституційна система є сукупністю взаємодій інститутів та інституційних структур, а інституційне середовище – це сукупність правил, неформальних норм, що формують умови для фінансової діяльності, структурують її та є фундаментальною передумовою перетворень у банківському секторі.

Інституційна структура банківського сектору – це багаторівнева внутрішня будова інституційної системи, що складається із взаємопов'язаних елементів, об'єднаних єдиною метою: основні інститути – стійкі функціональні утворення, що визначають структуру системи і напрям її змін, підтримувані інститути – структури, що підтримують діяльність основних інститутів, інститути впливу – інститути, які підтримують основні інститути шляхом визначення методів вирішення інституційних завдань і оцінювання результатів дій.

Отже, інституційна структура банківської системи включає:

1) основні інститути – стійкі функціональні утворення, які визначають структуру системи і напрям її змін (банківські установи);

2) підтримувані інститути – структури, які підтримують діяльність основних інститутів (платіжні системи, біржі, саморегульовані організації тощо);

3) інститути впливу – інститути, які підтримують основні інститути шляхом визначення нормативно-правового забезпечення, формулювання цілей розвитку, розроблення методів та інструментів виконання поставлених завдань і оцінювання результатів дій, ризиків, дотримання законодавства і вжиття адекватних заходів впливу (Національний банк України, податкові органи, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерство фінансів України тощо).

Варто переосмислити роль і місце системи гарантування вкладів в Україні, але з урахуванням того, що початковою метою створення систем страхування депозитів були не захист вкладників, а підвищення стійкості банківської системи. Тому гарантування (страхування) банківських вкладів повинно мати не тільки соціальний, а й економічний характер. Відповідне розуміння має відобразитись у комплексному баченні регулятором системи підтримки фінансової стабільності, коли Фонд розглядатиметься не як окрема інституція, яка відшкодовує вкладникам втрати, а як елемент комплексної системи забезпечення фінансової стабільності, метою якої є уникнення банкрутства банків і забезпечення стабільності банківського сектору [15, с. 30].

Історично в Україні склався тип інституційної структури банківського сектору, до основних інститутів якої входить велике число самостійних середніх і малих банків. Упродовж останніх років прослідковується тенденція до зменшення кількості саме малих банків, однак за збереження тенденції зниження кількості банківських установ за рахунок скорочення малих банків в Україні може скластися тип інституційної структури банківського сектору, що включає обмежене коло великих банків із широкою філійною мережею. Згідно з економічною теорією, укрупнення банків за зменшення їхньої кількості є природним процесом, що дозволяє банківському секторові забезпечити економію на масштабних опрацюваннях інформації про позичальників, мінімізувати ризики, витрати на інвестування і розміщення активів.

В Україні практично не застосовувалися механізми створення регіональних, кооперативних і спеціалізованих банків, які успішно функціонують у банківських системах європейських країн. Так, в інституційній системі банківського сектору України практично відсутні регіональні банки, які можуть бути фінансовою основою розвитку економіки регіонів і, за наявності конкуренції з боку інших банків, зможуть зберегти клієнтів завдяки індивідуальному підходу до них, особистим зв'язкам і значному досвіду співпраці.

Україн важливим у цьому аспекті є показник насиченості економіки банківськими установами, тобто кількість банківських відділень на тисячу осіб, який багато в чому характеризує доступність банківських послуг. Так, станом на 1 січня 2016 року в середньому в Україні на тисячу населення припадало 0,28 банківської установи (рис. 3). Найнижчі показники спостерігаються в Донецькій і Луганській областях, що пояс-

нюється масовим закриттям банківських підрозділів на території АТО. Також низький показник спостерігається в Житомирській, Тернопільській, Хмельницькій та Івано-Франківській областях. Адекватність

цього показника може забезпечуватись як за рахунок значної кількості регіональних банків, розвитку філійної мережі великих банків, так і активного впровадження систем дистанційного банкінгу.

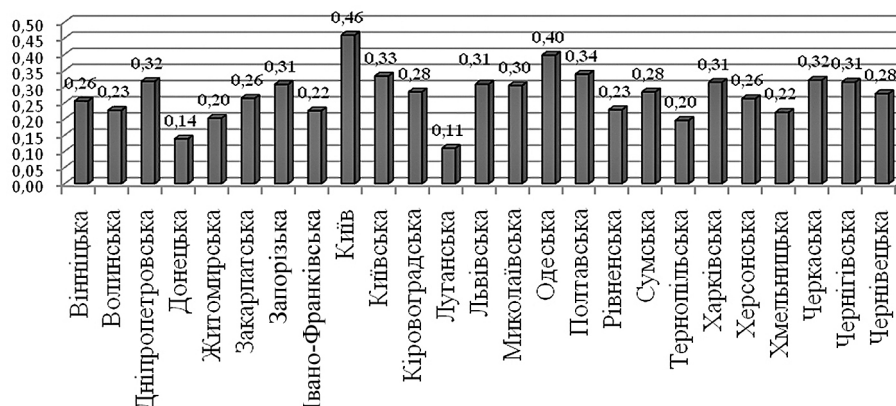

Рис. 3. Кількість банківських установ на тисячу населення в розрізі регіонів України станом на 01.01.2016

Примітка. Розроблено за даними [21]

Інституційному розвитку банківської системи України сприятиме також створення і діяльність кооперативних банків, оскільки саме вони є базою для становлення та розвитку малого і середнього бізнесу в розвинених країнах. Одним із шляхів удосконалення інституційної структури банківської системи має стати створення в Україні нової ланки банківських установ – спеціалізованих банків (іпотечних, лізингових, трастових, факторингових та інших), які будуть виконувати вузьке коло операцій і обслуговувати визначене коло клієнтів.

З метою підвищення конкурентоспроможності та ефективності банківського сектору важливим для України є формування інституційної моделі банківського сектору з істотною кількістю регіональних, кооперативних і спеціалізованих банківських інститутів, що будуть забезпечувати рівномірне поширення банківських послуг між регіонами України, між малим, середнім бізнесом і населенням, між певним колом клієнтів, для яких важливі спеціалізовані банківські послуги. Також важлива присутність в інституційній системі банківського сектору України великих банків із розширеною мережею філій та відділень, що постійно розроблятимуть нові банківські послуги та інновації у своїй діяльності. Якщо нині у світі надається понад 300 різних банківських послуг, то в Україні, навіть у великих банках, – тільки 100–120. Крім того, українським банкам потрібно не просто переймати досвід інших країн, а розробляти нові, інноваційні фінансові послуги, які ефективно працюватимуть саме в українських умовах і в майбутньому нададуть їм потенційні переваги перед закордонними банками [22, с. 18]. На розширення спектра та обсягу банківських послуг дедалі більше будуть впливати високотехнологічні фінансові інструменти з використанням технологій дистанційного банкінгу.

До потенційних переваг від упровадження фінансових інновацій можна віднести:

- зменшення витрат, пов'язаних із фінансовим посередництвом, за рахунок підвищення конкуренції у фінансовому секторі;
- зростання ефективності за рахунок більшої різноманітності продуктів і, відповідно, задоволення ширшого кола потреб;
- оперативність – зростає чуливість реакції банківської системи на вимоги споживачів і постачальників фінансових послуг;
- руйнування цінових аномалій і зменшення недосконалості ринку за рахунок більшої інтеграції ринків;
- інформаційна ефективність [23, с. 131].

У контексті становлення банківської системи її інституційний розвиток пов'язаний, по-перше, із формуванням фінансових інститутів, які наділені відповідними функціями, повноваженнями, правилами поведінки, та їхнім взаємозв'язком, що визначає архітектуру і модель фінансової системи. Ураховуючи те, що банківська система є складовою фінансово-економічної системи держави, її інституційний розвиток також визначає роль і місце фінансового сектору в цій системі та умови взаємодії з реальним сектором економіки.

Учені по-різному розглядають інституційний розвиток [24; 25]. Узагальнивши їхні визначення, пропонуємо розглядати інституційний розвиток банківської системи як кількісні, якісні та структурні зміни інституційної системи банківського сектору, що відбуваються під впливом інституційного середовища і приводять до досягнення якісно нового стану (власливості) системи й отримання позитивного економічного ефекту. Безумовно, такий позитивний економічний ефект знаходить свій прояв у сприянні банківської системи економічному піднесенню країни, тому що як найбільший сектор фінансової системи вона, безумовно, впливає на зростання національної економіки. Що розвинутіша, ефективніша і стабільніша банківська система, то стабільніший і динамічніший розвиток економіки.

У контексті забезпечення інституційного розвитку банківської системи важливим є реформування Національного банку України і підвищення рівня його незалежності. Спостерігається така тенденція, що країни з відносно незалежним центральним банком досягають кращих результатів розвитку економіки порівняно з країнами із залежним центральним банком. Для дослідження цієї проблеми часто використовують індекс Цукермана. Дослідження незалежності Національного банку України О. Примеровою засвідчило, що індекс Цукермана становить лише 52% від ідеального значення, тобто в подальшому необхідно розширювати реформи, спрямовані на підвищення рівня незалежності Національного банку України [26, с. 36].

Висновки. Загалом банківська система України розвивається відповідно до поточних вимог економічної ситуації у країні, але водночас потребує вдосконалення своєї інституційної системи з метою підвищення конкурентоспроможності, забезпечення прогресивного інституційного розвитку і сприяння еконо-

мічному розвитку країни, тому ми виокремили такі рекомендаційні зміни в інституційному середовищі та інституційній системі банківської системи України, які б сприяли сталому розвитку банківської системи та економіки в цілому відповідно до поточних потреб: розроблення інституцій впливу на підвищення довіри клієнтів до банківських інститутів, удосконалення системи гарантування вкладів населення задля зниження морального ризику і забезпечення фінансової стабільності банківської системи України, підвищення прозорості діяльності інститутів банківської системи шляхом внесення інституційних змін і доповнень у нормативні акти НБУ, а також шляхом створення кредитних бюро, бюро економічної інформації й інституту банківського арбітра за досвідом більшості країн Європейського Союзу, створення в Україні нової ланки банківських установ – кооперативних, спеціалізованих і регіональних банків, упровадження фінансових інновацій, реформування Національного банку України та підвищення рівня його незалежності.

Список використаної літератури

1. Куклінова Т. В. Розвиток малих та середніх підприємств: проблеми аналізу та ефективності / Т. В. Куклінова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2007. – № 4, т. 1. – С. 193–196. – (Серія «Економічні науки»).
2. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія / Раєвнева О. В. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с.
3. Шумбравська О. В. Сталий економічний розвиток: поняття і напрямки дослідження / О. В. Шумбравська // Економіка України. – 2005. – № 1. – С. 36–42.
4. Карчева Г. Т. Ефективність функціонування та перспективи розвитку банківської системи України / Ганна Тимофіївна Карчева. – Київ : Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2012. – 520 с.
5. Поворозник В. О. Інституційні зміни в умовах трансформаційної економіки України / В. О. Поворозник. – Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2006. – 19 с.
6. Бровкіна Н. Е. Закономерности и перспективы развития кредитного рынка в России : монография / Н. Е. Бровкіна. – Москва : Кнорус, 2013. – 248 с.
7. Інституційні фактори стійкого розвитку регіональних соціально-економічних систем : монографія / В. П. Решетило, Г. В. Стадник, І. А. Островський та ін. ; за заг. ред. В. П. Решетило ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2013. – 241 с.
8. Силин В. В. Институциональная экономика / В. В. Силин, Н. М. Улицкая. – Москва : Моск. акад. рынка труда и информ. техн. 2012. – 82 с.
9. Скворцова Г. Структурные и институциональные факторы экономического роста / Г. Скворцова // Мировая экономика и международные отношения. – 2010. – № 3. – С. 73–81.
10. Манцуров І. Г. Інституційне планування в системі державного регулювання економіки : монографія / І. Г. Манцуров. – Київ : НДЕІ, 2011. – 655 с.
11. Турчіна С. Г. Теоретичні підходи до аналізу зв'язку інституційного середовища з інноваційною діяльністю / С. Г. Турчіна // Вісник Сумського національного аграрного університету. – Суми, 2012. – Вип. 3 (51). – С. 114–117. – (Серія «Економіка і менеджмент»).
12. Коваленко Ю. М. Сутність інституційного середовища фінансового сектору економіки / Ю. М. Коваленко // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 1 (23). – С. 92–97.
13. Чубарь О. Г. Інститути та інституціональне середовище: теоретичні узагальнення засад економічного розвитку / О. Г. Чубарь // Науковий вісник Ужгородського університету. – Ужгород : Ужгородський національний університет, 2013. – Вип. 3 (40). – С. 98–104. – (Серія «Економіка»).
14. Сомик А. В. Чинники довіри до банків в Україні / А. В. Сомик // Вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 2 (35). – С. 37–42.
15. Шкляр А. І. Функціональні проблеми системи гарантування вкладів в Україні та шляхи їх вирішення / А. І. Шкляр // Економіка України. – 2016. – № 2 (651). – С. 28–43.
16. Диба Л. М. Шляхи підвищення ефективності роботи банківської системи України в умовах євроінтеграційних процесів / Л. М. Диба // Економічний вісник університету. – 2015. – № 24/1. – С. 118–123.
17. Корнилюк Р. В. Наслідки експансії іноземних банків у національній банківській системі / Р. В. Корнилюк // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – Суми : ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», 2010. – Вип. 28. – С. 148–155.

18. Котляревський Я. В. Роль інституту банківського обудсмена у підвищенні довіри клієнтів до банків / Я. В. Котляревський, Г. О. Панасенко // *Фінанси України*. – 2015. – № 11. – С. 88–95.
19. Смагін В. Л. Формування та розвиток фінансового ринку в умовах трансформації економіки : монографія / В. Л. Смагін. – Київ : КНЕУ, 2008. – 232 с.
20. Кузьминов Я. Інститути: от заимствования к выращиванию / Я. Кузьминов, В. Радаев, А. Яковлев, Е. Ясин // *Вопросы экономики*. – 2005. – № 5. – С. 5–27.
21. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
22. Омельченко А. М. Присутність іноземних банків на українському ринку: проблеми і рішення / А. М. Омельченко // *Банківська справа*. – 2010. – № 2. – С. 14–19.
23. Юхименко Т. В. Сучасні вектори розвитку банківського сектору в Україні та світі / Т. В. Юхименко // *Економіка та держава*. – 2015. – № 10. – С. 130–133.
24. Мельниченко В. І. Інституційний розвиток на рівні регіону : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / В. І. Мельниченко. – Київ : НАДУ, 2009. – 88 с.
25. Інституційні фактори стійкого розвитку регіональних соціально-економічних систем : монографія / В. П. Решетило, Г. В. Стадник, І. А. Островський та ін. ; за заг. ред. В. П. Решетило ; Харків нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2013. – 241 с.
26. Примерова О. К. Інтеграція банківської системи як організаційна інновація і потреба розвитку світового фінансового ринку / О. К. Примерова // *Проблеми науки*. – 2011. – № 5. – С. 31–37.

References

1. Kuklinova, T. V. (2007). Rozvytok malykh ta serednykh pidpryemstv: problemy analizu ta efektyvnosti [Development of small and medium enterprises: problems of analysis and effectiveness]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Serii: «Ekonomichni nauky» – Herald of Khmelnytsky National University. Series: «Economics»*, 4 (1), 193–196 [in Ukrainian].
2. Raievniya, O. V. (2006). Upravlinnia rozvytkom pidpryemstva: metodolohiia, mekhanizmy, modeli [Managing of the enterprise development: methodology, tools, models.]. Kharkiv : INZhEK [in Ukrainian].
3. Shumbravska, O. V. (2005). Stalyi ekonomichniy rozvytok: poniattia i napriamky doslidzhennia [Sustainable economic development: concept and direction of research]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 1, 36–42 [in Ukrainian].
4. Karcheva, H. T. (2012). Efektyvnist funktsionuvannia ta perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy [The efficiency of the operation and prospects of the banking system of Ukraine]. Kyiv : Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy [in Ukrainian].
5. Povoroznyk, V. O. (2006). Instytutsiini zminy v umovakh transformatsiinoi ekonomiky Ukrainy [Institutional changes in the conditions of transformation economy of Ukraine]. Kyiv : KNU im. T. Shevchenka [in Ukrainian].
6. Brovkina, N. E. (2013). Zakonomernosti i perspektyvy razvitiia kreditnoho rynku v Rossii: [Patterns and prospects of development of the credit market in Russia]. Moscow : Knorus [in Russian].
7. Reshetylo, V. P. (Eds.), Stadnyk, H. V., Ostrovskiy, I. A. et al. (2013). Reshetylo Instytutsiini faktory stiikoho rozvytku rehionalnykh sotsialno-ekonomichnykh system [Institutional factors of sustainable development of regional socio-economic systems]. Kharkiv : KhNAMH [in Ukrainian].
8. Silin, V. V., & Ulitskaia, N. M. (2012). Institutsionalnaia ekonomika [Institutional Economics]. Moscow : Moskovskaia akademiia rynku truda i informatsionnykh tekhnolohii [in Russian].
9. Skvortsova, H. (2010). Strukturnye i institutsionalnye faktory ekonomicheskoho rosta [Structural and institutional factors of economic growth]. *Mirovaia ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniia – World Economy and International Relations*, 3, 73–81 [in Russian].
10. Mantsurov, I. H. (2011). Instytutsiine planuvannia v systemi derzhavnogo rehuliuвання ekonomiky [Institutional planning system of state regulation of the economy]. Kyiv : NDEI [in Ukrainian].
11. Turchina, S. H. (2012). Teoretychni pidkhody do analizu zviazku instytutsiinoho seredovyshcha z innovatsiinoiu diialnistiu [Theoretical approaches to the analysis of the connection of institutional environment and innovative activity]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Serii «Ekonomika i menedzhment» – Bulletin of Sumy National Agrarian University. The series «Economics and Management»*. [Issue 3 (51)], (114–117). Sumy : Sumy National Agrarian University [in Ukrainian].
12. Kovalenko, Yu. M. (2011). Sutnist instytutsiinoho seredovyshcha finansovoho sektoru ekonomiky [The essence of the institutional environment of the financial sector]. *Ekonomichniy visnyk Donbasu – Economic Bulletin of Donbass*, 1 (23), 92–97 [in Ukrainian].
13. Chubar, O. H. (2013). Instytuty ta instytutsionalne seredovyshche: teoretychni uzahalnennia zasad ekonomichnoho rozvytku [Institutions and institutional environment: theoretical generalization of the principles of economic development]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii «Ekonomika»*. – *Scientific Bulletin of the Uzhgorod University. Series «Economics»*. [Issue 3 (40)], (98–104). Uzhhorod : Uzhhorodskiy natsionalnyi universytet [in Ukrainian].

14. Somyk, A. V. (2013). Chynnyky doviry do bankiv v Ukraini [Factors confidence in banks in Ukraine]. *Visnyk Ukrainiskoi akademii bankivskoi spravy – Bulletin of Ukrainian Academy of Banking*, 2 (35), 37–42 [in Ukrainian].
15. Shkliar, A. I. (2016). Funktsionalni problemy systemy harantuvannia vkladiv v Ukraini ta shliakhy yikh vyrishennia [Functional problems deposit insurance system in Ukraine and their solutions]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, (651), 28–43 [in Ukrainian].
16. Dyba, L. M. (2015). Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti roboty bankivskoi systemy Ukrainy v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv [Ways for improving the efficiency of the banking system of Ukraine in terms of European integration processes]. *Economic Bulletin University – Ekonomichnyi visnyk universytetu*, 24/1, 118–123 [in Ukrainian].
17. Kornyliuk, R. V. (2010). Naslidky ekspansii inozemnykh bankiv u natsionalni bankivski systemy [The consequences of the expansion of foreign banks in the national banking system]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy – Problems and prospects of the banking system of Ukraine. (Issue 28), (148–155). Sumy : DVNZ «Ukrainska akademiia bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy»* [in Ukrainian].
18. Kotliarevskiy, Ya. V., & Panasenko, H.O. (2015). Rol instytutu bankivskoho obudsmena u pidvyshchenni doviry kliientiv do bankiv [The role of the banking institution obudsmena in increasing customer confidence in banks]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 11, 88–95 [in Ukrainian].
19. Smahin, V. L. (2008). Formuvannia ta rozvytok finansovoho rynku v umovakh transformatsii ekonomiky [Formation and development of the financial market in the conditions of economic transformation]. Kyiv : KNEU [in Ukrainian].
20. Kuzminov, Ya., Radaev, V., Yakovlev, A., & Yasin, E. (2005). Instituty: ot zaimstvovaniia k vyrashchivaniuu [Institutions from borrowing to growing]. *Voprosy ekonomiki – Questions of economy*, 5, 5–27 [in Russian].
21. Ofitsiinyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Official site of the National Bank of Ukraine]. (n.d.). www.bank.gov.ua. Retrieved from : <http://www.bank.gov.ua> [in Ukrainian].
22. Omelchenko, A. M. (2010). Prysutnist inozemnykh bankiv na ukrainskomu rynku: problemy i rishennia [The presence of foreign banks in the Ukrainian market: problems and solutions] *Bankivska sprava – Banking*, 2, 14–19 [in Ukrainian].
23. Iukhymenko, T. V. (2015). Suchasni vektory rozvytku bankivskoho sektoru v Ukraini ta sviti [Modern vectors of the development of the banking sector in Ukraine and abroad]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the State*, 10, 130–133 [in Ukrainian].
24. Melnychenko, V. I. (2009). Instytutsiinyi rozvytok na rivni rehionu [Institutional Development at the regional level]. Kyiv : NADU [in Ukrainian].
25. Reshetylo, V. P. (Eds.), Stadnyk, H. V., Ostrovskiy, I. A. et al. (2013). Reshetylo Instytutsiini faktory stiikoho rozvytku rehionalnykh sotsialno-ekonomichnykh system [Institutional factors of sustainable development of regional socio-economic systems]. Kharkiv : KhNAMH [in Ukrainian].
26. Prymierova, O. K. (2011). Intehratsiia bankivskoi systemy yak orhanizatsiina innovatsiia i potreba rozvytku svitovoho finansovoho rynku [Integration of the banking system as an organizational innovation and the need of the global financial market]. *Problemy nauky – Problems of science*, 5, 31–37 [in Russian].